

บทบาท ของ อาจารย์ในการพัฒนา วิชาการ

ศาสตราจารย์ ดร.กัญญา สาร*

ปบทบาทคือพฤติกรรมประจำตำแหน่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ถูกผู้คนทั่วไปคาดหวังให้ปฏิบัติ

ตำแหน่งที่ท่านทั้งหลายดำรงอยู่นั้น นอกจากจะมีบทบาทประจำตำแหน่งให้ท่านปฏิบัติแล้ว ตำแหน่งยังมีสิทธิและหน้าที่ประจำอยู่ด้วย

คนที่มิได้ตำแหน่งจะรับแต่สิทธิ แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ประจำตำแหน่ง หรือไม่แสดงบทบาทให้สมกับตำแหน่งไม่ได้ ผู้คนทั่วไปจะหมดศรัทธาต่อคนผู้นั้น และถ้าตำแหน่งนั้นมีบทบาทและหน้าที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ด้วยแล้ว ผู้ดำรงตำแหน่งที่ไม่แสดงพฤติกรรมให้สมกับบทบาทและหน้าที่ประจำตำแหน่งนั้น ๆ อาจถูกเรียกร้องให้ลาออกจากตำแหน่งนั้นไป หรืออาจถูกสังคมบีบบังคับให้ต้องพ้นจากตำแหน่ง ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ก็ได้

คนที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ เท่านั้น ที่ไม่มีบทบาทที่จะต้องแสดง ดังนั้น อาจารย์สถาบันอุดมศึกษาทุกท่าน จึงต้องแสดงบทบาท เพราะท่านดำรงตำแหน่งอย่างหนึ่งในองค์กร ที่เรียกว่า สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย

อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ทุกชนิด ประชาชนทั่วไปเรียกว่า “นักวิชาการ” บทบาทของอาจารย์มีหลายอย่าง คือ

1. **วิจัยหาความรู้ใหม่และส่งเสริมวิชาการ (Research and Scholarship)** การส่งเสริมวิชาการ หรือการพัฒนาวิชาการนั้น หมายความว่า การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้วย (Publication) ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องมีสำนักพิมพ์ของตนเอง เพื่อความสะดวก

ในการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ซึ่งอาจเป็นเพียง คำสอน ตำรา คู่มือปฏิบัติ-ผลการวิจัย หรือวารสารรายคาบต่าง ๆ โดยมีอาจารย์เป็นผู้เขียน โดยสถาบันอุดมศึกษามีได้มุ่งหากำไรจากการนี้ แต่มุ่งช่วยเหลือสังคมให้ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ที่อาจจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ ถือกันว่า อาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ผลิตผลงานวิชาการ ครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และครูในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นผู้นำผลงานนั้นไปใช้ ประชาชนทั่วไปก็นำ

ผลงานวิชาการของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาไปใช้ได้เช่นเดียวกัน

2. **ให้ความรู้ทั่วไป (General Education and Training)** และความรู้เฉพาะอย่าง (Specialization) แก่สมาชิกของสังคมโดยการสอนหรือการบรรยายในสถาบันของตนหรือนอกสถานที่

(Instruction) ตามความเหมาะสม

การสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา เป็นการปฏิบัติงานสองทาง (A Two-Way Process) คือ อาจารย์เป็นผู้ให้ความรู้มูลฐานแก่สมาชิกของสังคม ขณะเดียวกันอาจารย์ก็เรียนรู้และรับความคิดเห็นต่าง ๆ มาเพิ่มเติม จากสมาชิกของสังคมที่มารับการสอนด้วย ดังนั้นอาจารย์ยังสอนนานเข้า ความรู้ยิ่งกว้าง ยิ่งแตกฉาน

การปฏิบัติงานสอนของอาจารย์ เป็นการรักษาความรู้และวัฒนธรรมของสังคม (Preservation of Knowledge and Culture) ไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง การสอนจึงจัดเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง (Cultural Transmission) บางทีการสอนช่วยขัดเกลาปรับปรุงให้นักศึกษาปรับตัว เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การสอนของอาจารย์จึงเรียกว่ากระบวนการสังคมประภคิต (Socialization)

ในการให้ความรู้แก่สมาชิกของสังคมโดยอาจารย์ มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยต่าง ๆ มักเน้นการฝึกอบรมวิชาชีพชั้นสูง (Professional Training) มากเป็นพิเศษ จนทำให้มหาวิทยาลัยบางแห่งยึดถือ ลัทธิฝึกฝนในวิชาชีพ (Vocationalism) มากเกินไป

มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยบางแห่ง จึงกลายเป็นสถานที่ฝึกวิชาชีพชั้นสูง ไม่เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ตามอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัย เพราะตามอุดมการณ์นั้นมหาวิทยาลัยต้องวิจัย

ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ทำให้สังคมก้าวหน้าต่อไปไม่หยุดยั้ง (Research and Contribution to New Knowledge for Social Continual Growth)

คณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย บางทีทำตัวเป็นอิสระหรือเป็นเอกเทศมาก ไม่ยอมประสานสัมพันธ์ในด้านวิชาการกับคณะอื่น ขาดความร่วมมือกันในด้านวิชาการ (Interdisciplinary Cooperation) มหาวิทยาลัย (University) จึงกลายเป็นคณะวิทยาลัย คือ วิทยาลัยย่อยเอกเทศที่รวมตัวกันอยู่ในวิชาเขตเดียวกัน (Multiversity) มิใช่มหาวิทยาลัยอันแท้จริงอีกต่อไป มหาวิทยาลัยที่ดีต้องมีเอกภาพในวัตถุประสงค์หลัก (A unity of Main Purpose) จึงจะถูก

3. เตรียมพลเมืองผู้มีการศึกษาสูงให้แก่สังคม (Preparation of Educated People for the Society) ในการนี้สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย จะต้องมีการประสานกันบ้าง มีหลักสูตรนานาชาติ เพื่อให้บริการแก่สังคมได้สมบูรณ์ นั่นคือความจำเป็นที่ต้องมีคณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะอื่น ๆ อีกมาก จึงจะเป็นมหาวิทยาลัยอันสมบูรณ์ และทุกคณะต้องมี อาจารย์ผู้ชำนาญการประจำในวิชานั้น ๆ อย่างพอเพียง มิใช่มีแต่อาจารย์พิเศษ

พลเมืองที่มีการศึกษาสูง (Educated Man) ที่อาจารย์มหาวิทยาลัย จะต้องเตรียมให้แก่สังคม คือพลเมือง

ที่มีความรู้ ความคิด และทัศนคติอย่างน้อย 6 ประการคือ

(1) ใช้ภาษาได้ดีทั้งภาษาประจำชาติ (Mother-Tongue) และภาษาต่างประเทศที่ใช้มาก (International Foreign Languages)

(2) มีจรรยาบรรณที่ดีของสังคม (Social Manners)

(3) มีรสนิยมเหมาะสมสำหรับพลเมืองของประเทศที่เจริญ (Proper Tastes) ทั้งในด้านดนตรีและศิลปวัฒนธรรม

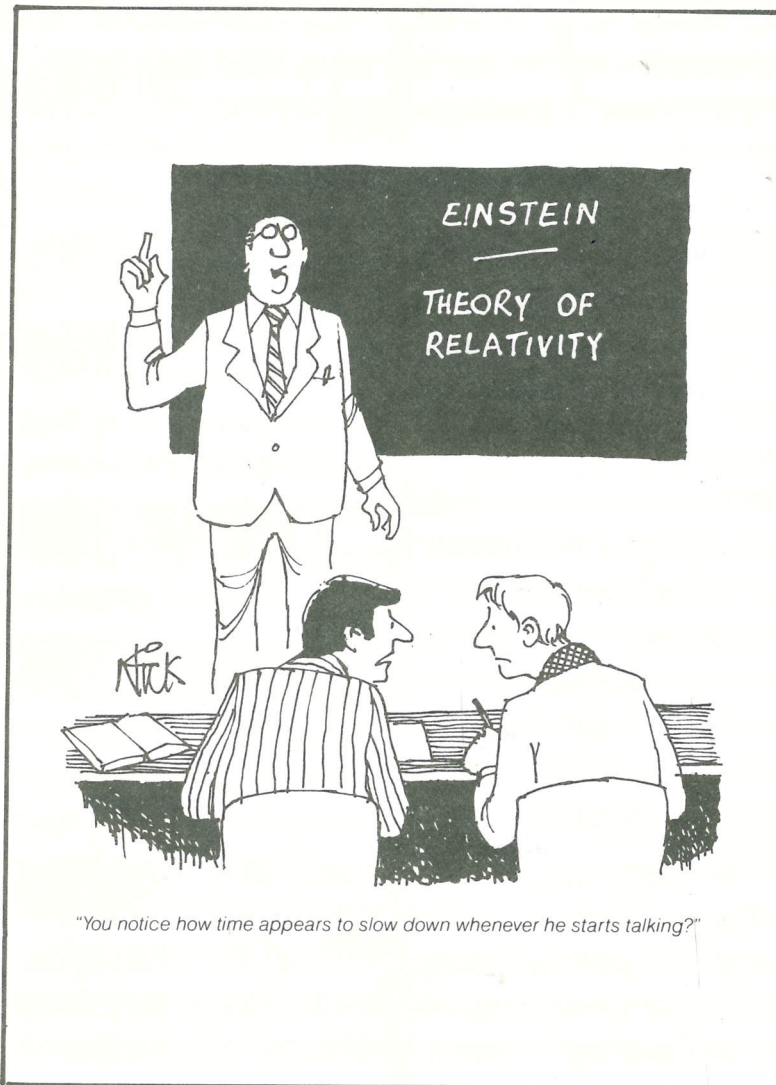
(4) รู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผลและตัดสินใจได้ถูกต้อง (Reflection)

(5) พัฒนาตนเองอยู่เสมอไม่หยุดยั้ง (Continual Growth) ทั้งในด้านปัญญา สุขภาพกายและสุขภาพจิต อารมณ์ จิตใจ วัฒนธรรม ศีลธรรม ศาสนธรรม และอื่น ๆ

(6) รู้จักวิธีนำหลักวิชาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม (Interpretation of Academic Sources into Action)

4. อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องให้บริการแก่สังคมด้วย (Social Services) มิใช่อยู่กันแต่ในหอคอยงาช้าง บริการดังกล่าว หมายถึงบริการทุกชนิดที่มหาวิทยาลัยมีอยู่ และอยู่ในสถานภาพ ที่จะให้อาจารย์นำไปเป็นบริการแก่สังคมได้ มิใช่เพียงบริการด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว

5. ทำนุบำรุงรักษาพัฒนาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบประเพณี

กว่านักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

การสอนระดับอุดมศึกษา อาจารย์ควรเน้นในหลักการสอน 4 ประการ คือ

(1) สอนเนื้อหาของความรู้วิชานั้น ๆ และให้คำศัพท์เฉพาะของวิชานั้น ๆ (Information and Terminology)

(2) สอนวิธีสรุปให้เกิดความคิดรวบยอดและจับหลักการได้ (Basic Concepts and Principles)

(3) ชี้ทางให้นักศึกษารู้วิธีไปหาความรู้เพิ่มเติมได้ (Methods of Inquiry and Sources of Information)

(4) สร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้น คือให้นักศึกษารักที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม มิใช่เรียนไป ๆ เกิดเกลียดชังวิชาที่เรียน (Professional attitudes) แต่ยิ่งเรียนยิ่งอยากรู้เพิ่มเติม (Intellectual Curiosity)

ในการนี้ อาจารย์ควรระลึกถึงวิธีสอนระดับอุดมศึกษา 10 ประการ คือ

(1) เตรียมการสอนและวางแผนการสอน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

(2) เข้าห้องสอนและออกจากห้องสอนตรงเวลาเสมอ และมาสอนอย่างสม่ำเสมอตามกำหนด

(3) วางแผน เตรียมการ และจัดการเกี่ยวกับการสอน หรือการสอบ และประเมินผลอย่างรอบคอบถูกต้องหลักวิชา

อันติงามของชาติ (Cultural and Traditional Promotion and Transmission)

บทบาทของอาจารย์ในการพัฒนาวิชาการ เริ่มต้นจากการพัฒนาการสอนของตนเอง เพราะการสอนคือบทบาทหลักของอาจารย์ บทบาทอื่นเป็นบทบาทรองลงไปทั้งสิ้น

ที่จริงการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ควรเน้นหนักที่การสอนด้วย มิใช่เน้นแต่การวิจัย จนอาจารย์ต้องพากันเลิกสอน เพื่อทุ่มเทวิจัย จนนักศึกษาได้รับความเดือดร้อน ขาดความรู้ความสามารถที่เขาควรจะได้จากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรเน้นการสอนให้มาก เพราะนักศึกษาไม่มีขีดความสามารถในการเรียนรู้จำกัด

(4) มีเวลาอยู่ประจำโต๊ะทำงาน ในมหาวิทยาลัย หรือที่ภาควิชาของตน ให้นักศึกษาเข้าพบได้ ตลอดเวลาของ วันทำการทุกวัน

(5) พบปะกับเพื่อนอาจารย์สาขา วิชาเดียวกันหรือที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อ พัฒนาการสอนให้สัมพันธ์กัน ไม่นัก หรือไม่เบาแก่นักศึกษาจนเกินเหตุใน การให้นักศึกษาทำ และให้นักศึกษา รู้จักดึงความรู้จากวิชาอื่นมาผสมผสาน ใช้ประโยชน์เป็นความรู้ที่ลึกซึ้งได้

(6) รับผิดชอบสอนและสอบ ตรงตามหลักสูตร ที่มหาวิทยาลัยหรือ ภาควิชากำหนด มิใช่สอนตามอำเภอใจ ของอาจารย์

(7) ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ทุก ภาควิชาการศึกษา ไม่สอนซ้ำซากเหมือน กันทุกภาควิชาการศึกษา และวิจัยเพิ่มเติม ด้วยตนเอง เขียนคำสอน เขียนบทความ เขียนตำรา อย่างไม่หยุดยั้ง

(8) สะหกรายชื่อหนังสือใหม่ สำหรับวิชาที่รับผิดชอบ ให้ห้องสมุด สั่งซื้อหามาให้นักศึกษาใช้ได้อย่างทัน สมัยอยู่เสมอ และเป็นการล่วงหน้า ก่อน เปิดภาควิชาการศึกษา อย่างน้อยต้องไปดู ว่ามีหนังสือนั้น ๆ ในห้องสมุดสำหรับ

นักศึกษาค้นคว้าได้หรือไม่ จะแก้ไข อย่างไร ต้องร่วมมือกับบรรณารักษ์ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลดีอย่าง แท้จริง สำหรับวิชาที่ต้องฝึกงาน ก็ ทำนองเดียวกัน อุปกรณ์และเครื่องมือ ฝึกงานต้องมีพร้อม หากมีอุปสรรค จะต้องแก้ไขร่วมกับมหาวิทยาลัย

(9) อ่าน วารสาร หรือตำรา ใหม่ ๆ ด้วยตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มี ความรู้กว้าง รู้ลึก และรู้ไกล การสอน จะได้ทำให้นักศึกษารู้รอบจริง ๆ

(10) แบ่งเวลาให้ตนเองได้นั่งคิด พัฒนาการสอนและการวิจัยส่วนตัวใน วิชาการที่รับผิดชอบอยู่เสมอ มิใช่เตรียม ตัวเพียงก่อนเข้าสอนไม่กี่นาที

บทบาทของอาจารย์ในการพัฒนา วิชาการ นอกจากในด้านการสอนแล้ว ยังมีด้านการร่วมสัมมนาวิชาการกับ สถาบันต่าง ๆ โดยพร้อมเสมอที่จะ เสนอรายงานผลการค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ ของตนเองในการสัมมนานั้น ๆ

อาจารย์ทุกคนจะต้องมีบทความ ของตนเองในวารสารวิชาการที่แพร่ หลาย อย่างน้อยปีละ 2 บทความ ถ้า เป็นบทความสำคัญที่วิจัยลึกซึ้งและ หลาย ๆ บทความในหลาย ๆ วารสาร

ถ้าเป็นบทความแสดงความคิดเห็นใน วิชาการที่รับผิดชอบ

อาจารย์ต้องพร้อมเสมอที่จะ แสดงความเห็นโต้ตอบ ชัดแจ้ง หรือ เห็นชอบด้วย เมื่อมีปัญหาที่ตนเองรับ ผิดชอบ ไม่เฉยเมยต่อปัญหาที่รัฐบาล หรือประชาชนเผชิญอยู่

เมื่อใดสังคมต้องการผลงานหรือ ประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาในชีวิต จริง อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ระดับอุดมศึกษา จะต้องร่วมมือกันกับ คิดและพัฒนาขึ้นมาช่วยเหลือสังคม ให้ทันกับเหตุการณ์

ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และจิตวิทยาสังคม ก็เช่น เดียวกัน

บทบาทสำคัญของอาจารย์ ใน ฐานะที่ประชาชนยกย่องให้เป็น "นัก- วิชาการ" คือ "บทบาทของอาจารย์ใน การพัฒนาวิชาการ"

เพชรที่ยังไม่ได้เจียรไนยังมี ค่า และไม่มีอันตราย แต่อาจารย์ซึ่งเป็นนักวิชาการ ถ้าขาดการพัฒนา อัน- ตรายที่สุด

หนังสืออ้างอิง

ภิญโญ สาร, การศึกษา : ปัญหาที่รอคนแก้, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, สำนักราชภัฏ, 2530, "บทที่ 37 - การอุดมศึกษา", หน้า 236-251.

Biddle, Bruce J., and Thomas, Edwin J. (eds.), *Role Theory : Concepts and Research*. New York : John Wiley and Sons, Inc., C. 1966, p.7.

Gardner, John W. *Excellence : Can We Be Equal and Excellent Too?* New York : Harper and Row, Publishers, 1962.

Travers, Robert M.W. *Essentials of Learning*. New York : The Macmillan Co., 1964.